

MISTELINVENTERING I VÄSTMANLANDS LÄN DECEMBER 1994

Erika Persson & Andreas Svärdhagen

Inledning

Syftet med denna undersökning är att försöka kartlägga mistelns status i länet. Till grund för undersökningen ligger Bertil Walldéns avhandling Misteln vid dess nordgräns, publicerad i Sv. Bot. Tidskr., 55 (1961):3. I denna artikel presenterades data över mistelförekomsten i Västmanlands län, dessa data är från 1952 till 1960. Vissa platser uppsöktes igen i december 1994 för att notera förändringar i mistelantalet, men även några nya lokaler inventerades. De sex områden som undersöktes är klart avgränsbara. Områdena är:

- Askövikens naturreservat, norra delen
- Flaten
- Kungsör
- Norra Björnö, Björnöändan
- Södra Björnö, sydudden
- Tidö

Presentation av de inventerade områdena

Asköviken

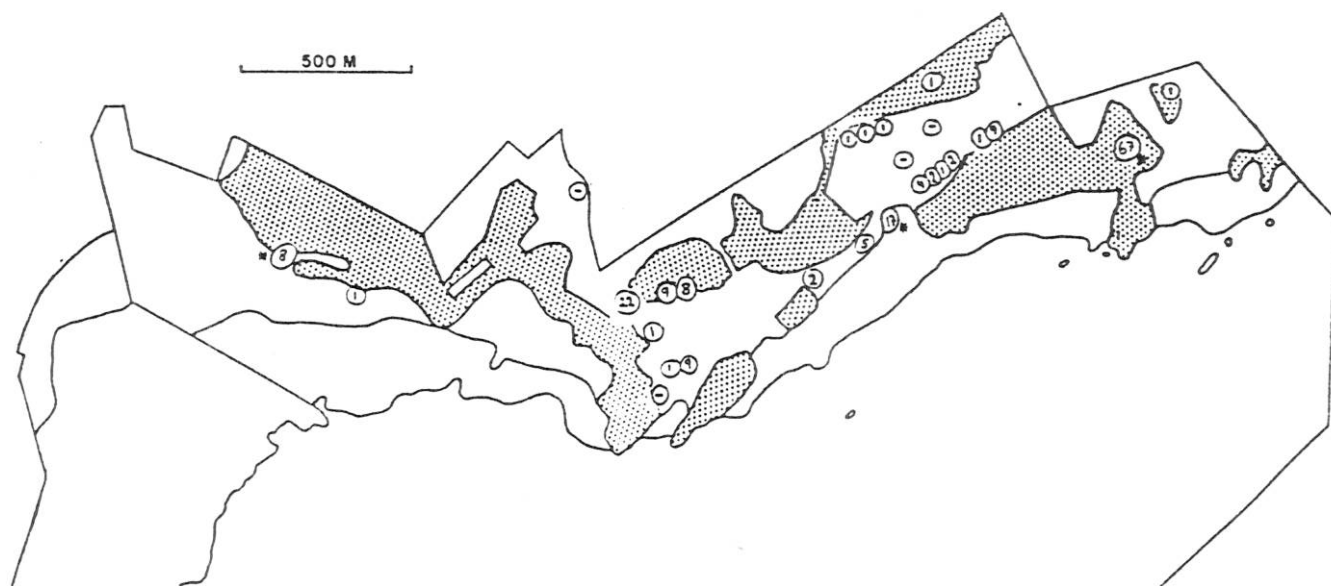
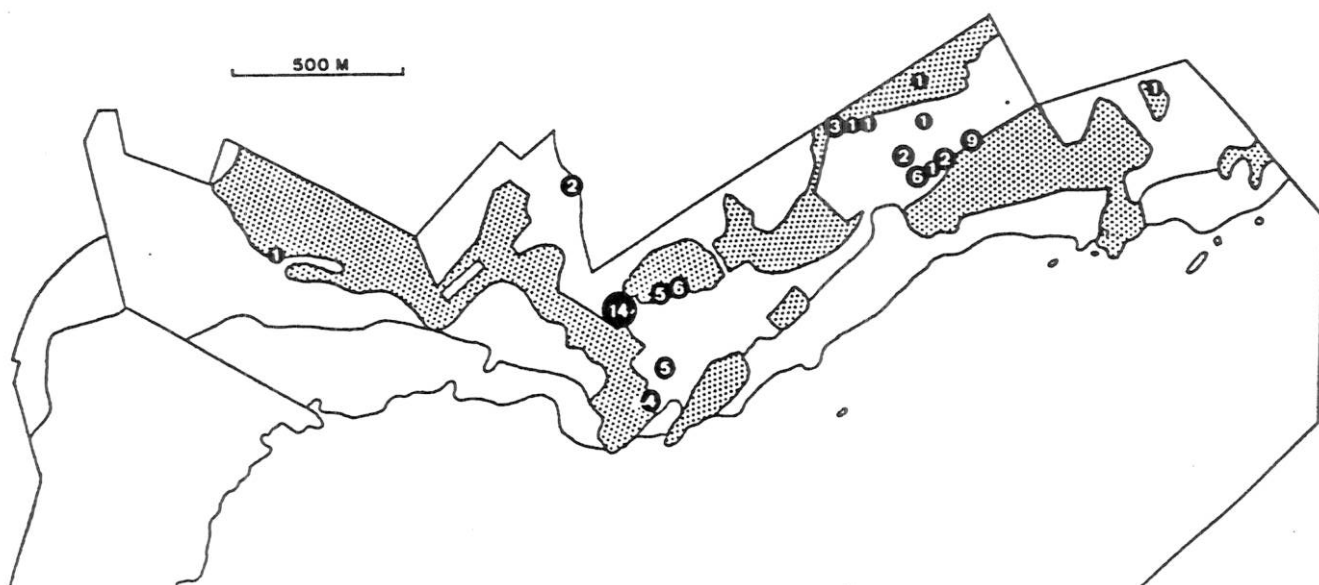
Asköviken ligger ca en mil sydväst om Västerås. Inventering är gjord enbart på norra sidan av viken. Som underlag användes Västerås Ornitologiska Klubbs (VOK) mistelinventering från 1986. De träd som fanns utsatta på VOK:s karta uppsöktes och mistlarna räknades. Ingen räkning skedde i södra delen av reservatet där ornitologerna ej funnit någon mistel 1986.

Tabell 1. Visar antalet mistlar i olika trädslag och antalet angripna träd.

	VOK -86		dec. -94	
totalt antal träd	18		39	
totalt antal mistlar	65		178	
trädslag	antal träd	antal mistlar	antal träd	antal mistlar
Asp	1	1	17	75
Hägg	7	22	7	24
Lind	-	-	1	1
Lönn	3	16	5	29
Rönn	4	9	8	26
Sälg	1	1	-	-
Äppelträd	2	16	1	22

Den kraftiga ökningen av mistel beror till stor del på två nyfunna lokaler (se karta 1), varav den ena innehöll 12 träd med sammanlagt 67 mistlar. Vi finner det osannolikt att en sådan explosionsartad ökning kan ha skett på bara åtta år då i övrigt ökningen har varit måttlig men stadig. Vi tror att lokalen missades vid förra inventeringen. Noterbart är att asp är det huvudsakligt parasiterade trädslaget i Asköviken.

Karta 1. Visar norra delen av Askövikens naturreservat. Varje punkt på översta kartan visar ett träd och siffran talar om antalet mistlar år 1986. Den nedre kartan från december 1994 visar samma sak, med undantag för tre punkter markerade med asterix där trädantalet från vänster till höger är 5 ($2+2+2+1+1=8$ mistlar), 3 ($5+2+10=17$ mistlar) och 12 ($5+4+1+2+37+1+5+2+1+3+5+1=67$ mistlar). Skala okänd.

Flaten

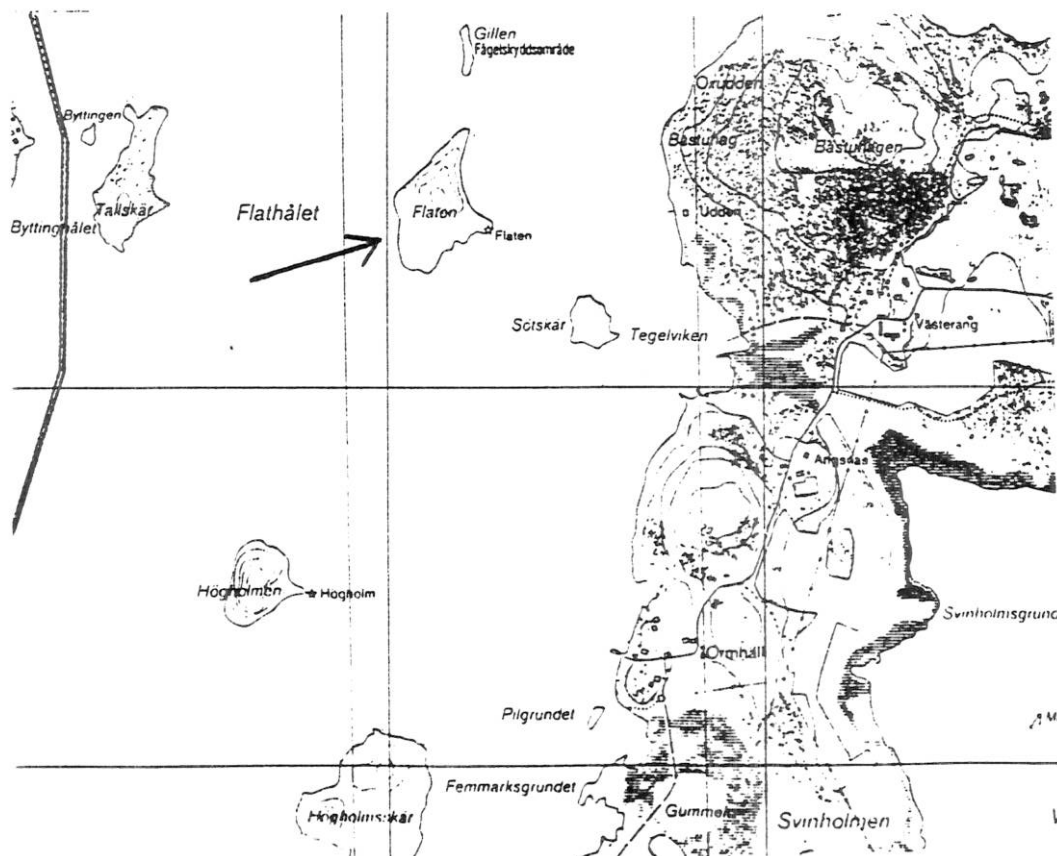
Flaten en ö i Mälaren vilken ligger väster om Ridön. Ön har varit grustag fram till -50-talet vilket märks på växtligheten. Den orörda delen ca 1/3 domineras av ädellöv (lönns och lind) medan den del som utsatts för täkt domineras av björk. Mistel fanns i ädellövsbeståndet.

Tabell 2. Visar ökningen i mistelantal från år 1952 till 1994.

	Walldén -52		dec. -94	
totalt antal träd	46		136	
totalt antal mistlar	465		2463	
trädslag	antal träd	antal mistlar	antal träd	antal mistlar
Lind	38	455	119	2282
Lönn	-	-	12	171
Rönn	7	9	3	5
Sälg	1	1	2	5

Som framgår av tabellen har det totala antalet mistlar ökat kraftigt på Flaten vilket kan bero på upphörandet av grustäkt och den därigenom förekommande störningen av fröspridande fåglar. Detta märks genom att så gott som alla lindar på ön var parasiterade. I och med att det är en ö blir den också svåråtkomlig för mistelplockande människor.

Karta 2. Visar ön Flaten. Skala 1:20 000.

Kungsör

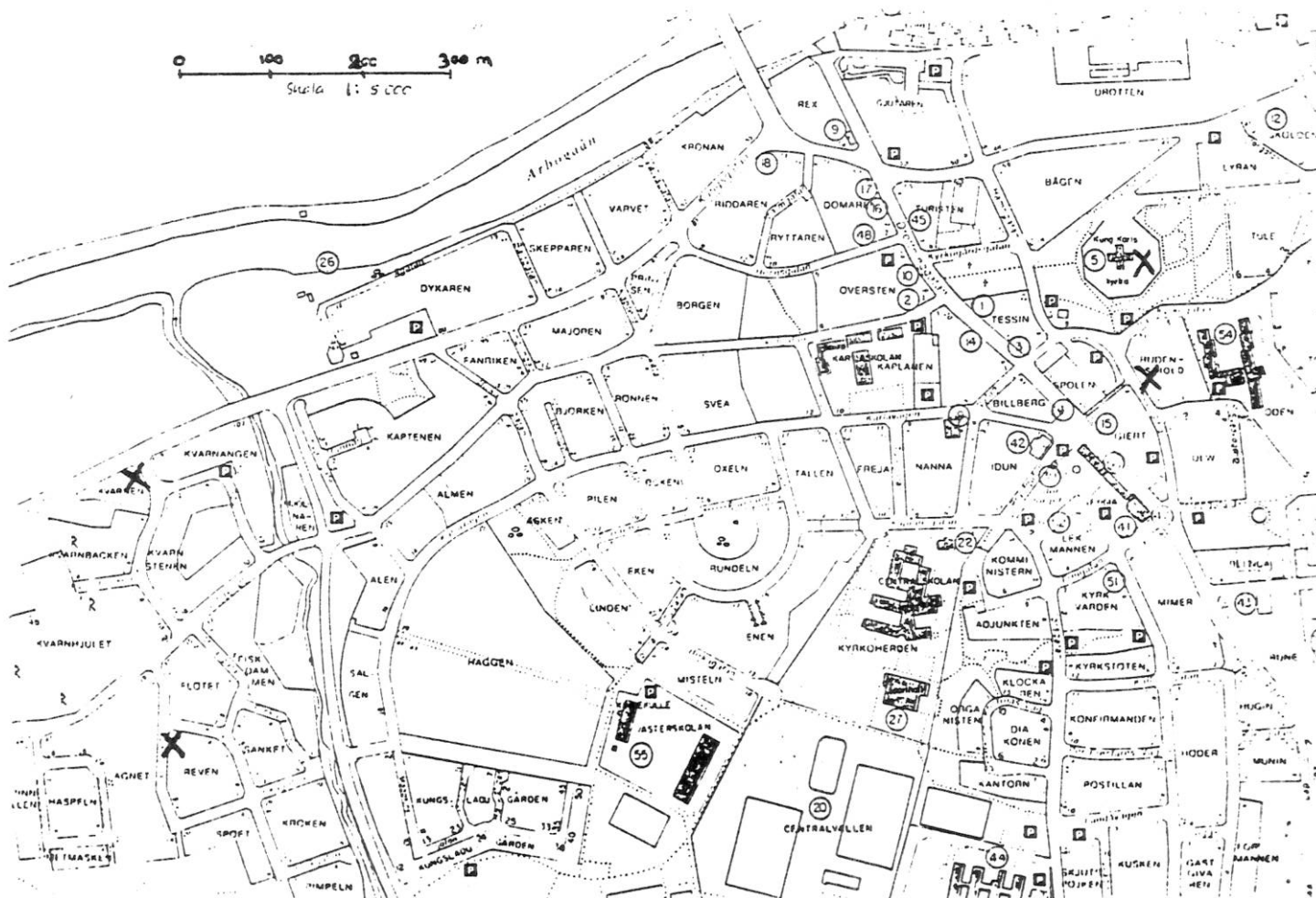
Kungsör kan sägas vara den västligaste delen av Mälarregionens mistelförekomst. I Kungsör finns mistel framförallt i tätorten och vi kunde inte finna någon mistel utanför tätbebyggt område. Vi använde Kungsörs fältbiologers mistelinventering våren 1978 som jämförelse då Walldéns uppsats var oklar ifråga om områdesavgränsningar. Vid kyrkan utnyttjades båda källorna.

Tabell 3. Visar mistelförekomst i Kungsör. Vid kyrkan fanns enbart lindar, antalet parasiterade träd var -52 (8 st), -78 (11 st) och -94 (18 st).

	Walldén -52	Fältbiologerna -78	dec. -94
Antal mistlar vid:			
Kung Karls kyrka	118	234	474
Tessingatan 5, lönn	-	3	84
Kornvägen 2, äpple	-	6	5+10
Ekagatan 5, äpple	-	-	2

En avsevärd ökning kan ses på alla inventerade områden, även tidigare undersökningar (Walldén -69 och Kungsörs fältbiologer -78) visade på en uppåtgående trend.

Karta 3. Kungsörs tätort. Inventerade mistelförekomster markerade med X. Vi kunde ej finna någon mistel väster om Ekagatan och Kornvägen. Skala 1:5 000.

Norra Björnö

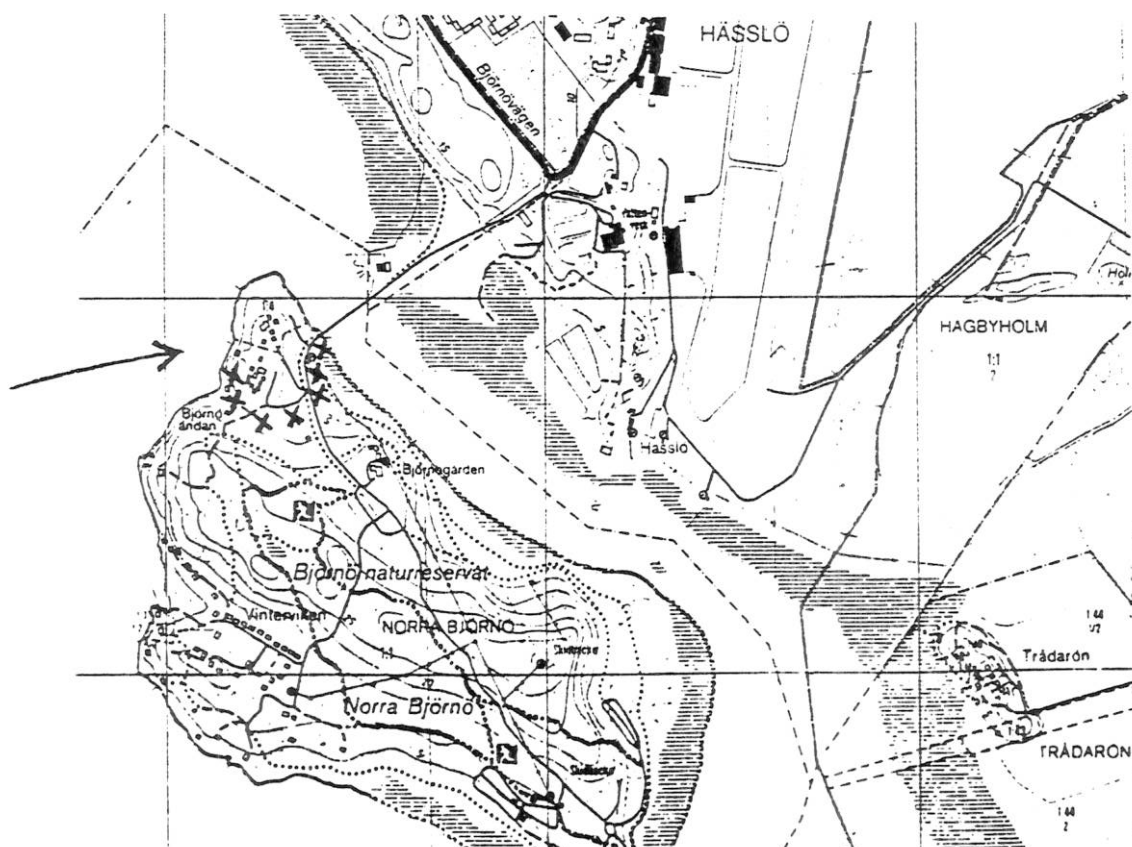
Björnö är en ö i Mälaren ca 5 km sydost om Västerås. Inventeringen skedde på Björnöändan vilket är den nordligaste delen av Björnö. Walldéns undersökning från -52 visar på två lokaler, vi slog ihop dessa till ett enkelt avgränsbart område. Detta överensstämmer dock ej till fullo med Walldéns avgränsning. Vårt område är lite mindre.

Tabell 4. Visar skillnader i mistelantal och träddantal mellan Walldéns undersökning 1952 och den i december 1994.

	Walldén -52		dec. -94	
totalt antal träd	7		17	
totalt antal mistlar	24		196	
trädslag	antal träd	antal mistlar	antal träd	antal mistlar
Hägg	1	1	-	-
Lind	4	5	12	112
Lönn	2	18	5	84

På de senaste 40 åren har ett fritidsområde byggts inom inventeringsområdet, det borde ha inneburit nedhuggande av träd säkert några innehållande mistel. Trots detta har misteln ökat väldigt inom området. En förklaring kan vara att misteln sitter högt upp i ädellövsträden, vilket försvårar plockning och betning av hjort och rådjur.

Karta 4. Norra Björnö. Översigtsbild över inventerat område inramat med X. Området går från Björnöbron, längs vägen mot Björnögården, svänger höger längs vägen mot västra Björnöändan fram till en privat tomt vilken markerar områdets grän i väst. Skala 1:20 000.

Södra Björnö

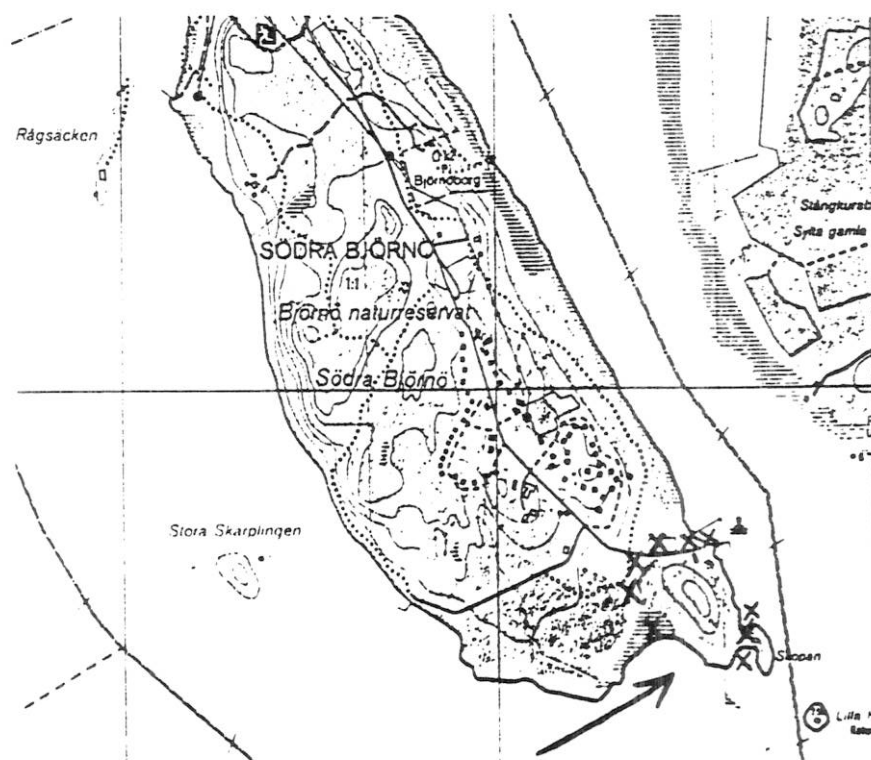
Det inventerade området är sydspetsen på Södra Björnö. Udden är lätt att avgränsa så inga tveksamheter råder om vad Walldén åsyftar. Sydudden är en ås som sträcker sig i nord-sydlig riktning. Åsens rygg domineras av lind och lönn, medan det längs strandkanten växer mest al och barrträd.

Tabell 5. Denna tabell saknar uppgifter från Walldén, då han slog ihop hela Södra Björnö till en lokal, vad gäller trädslag och angreppsgrad. Han anger dock antalet mistlar på sydudden vilket utnyttjats.

	Walldén -60		dec. -94	
totalt antal träd	okänt		92	
totalt antal mistlar	1690		1732	
trädslag	antal träd	antal mistlar	antal träd	antal mistlar
Lind	okänt	okänt	55	1176
Lönn	okänt	okänt	34	541
Rönn	okänt	okänt	3	15

Detta områdes utveckling ifråga om mistelbestånd följdes av Walldén under en lång period. Data finns från åren 1944 till 1960 (Walldéns uppsats) dessa visar en ökning från 328 till 1690 mistlar under denna period. Den måttfulla ökningen, 42 mistlar på 34 år, som vi erhållit jämfört med Walldéns undersökning kan förklaras av att det inte har ökat mer. Den förklaring vi finner troligast är dock att det finns mer mistel än de räknade. Eftersom vädret under de tre dagar inventeringen pågick var väldigt dåligt, regn och dimma, var det svårt att urskilja varje enskild mistel. Föryngringen av lind syntes också låg vilket kan leda till måttfull ökning av mistel. Även om misteln ökat mer än observerat är ökningen ej så kraftig som på andra lokaler.

Karta 5. Södra Björnö med den inventerade udden inramad med X. Skala 1:20 000.

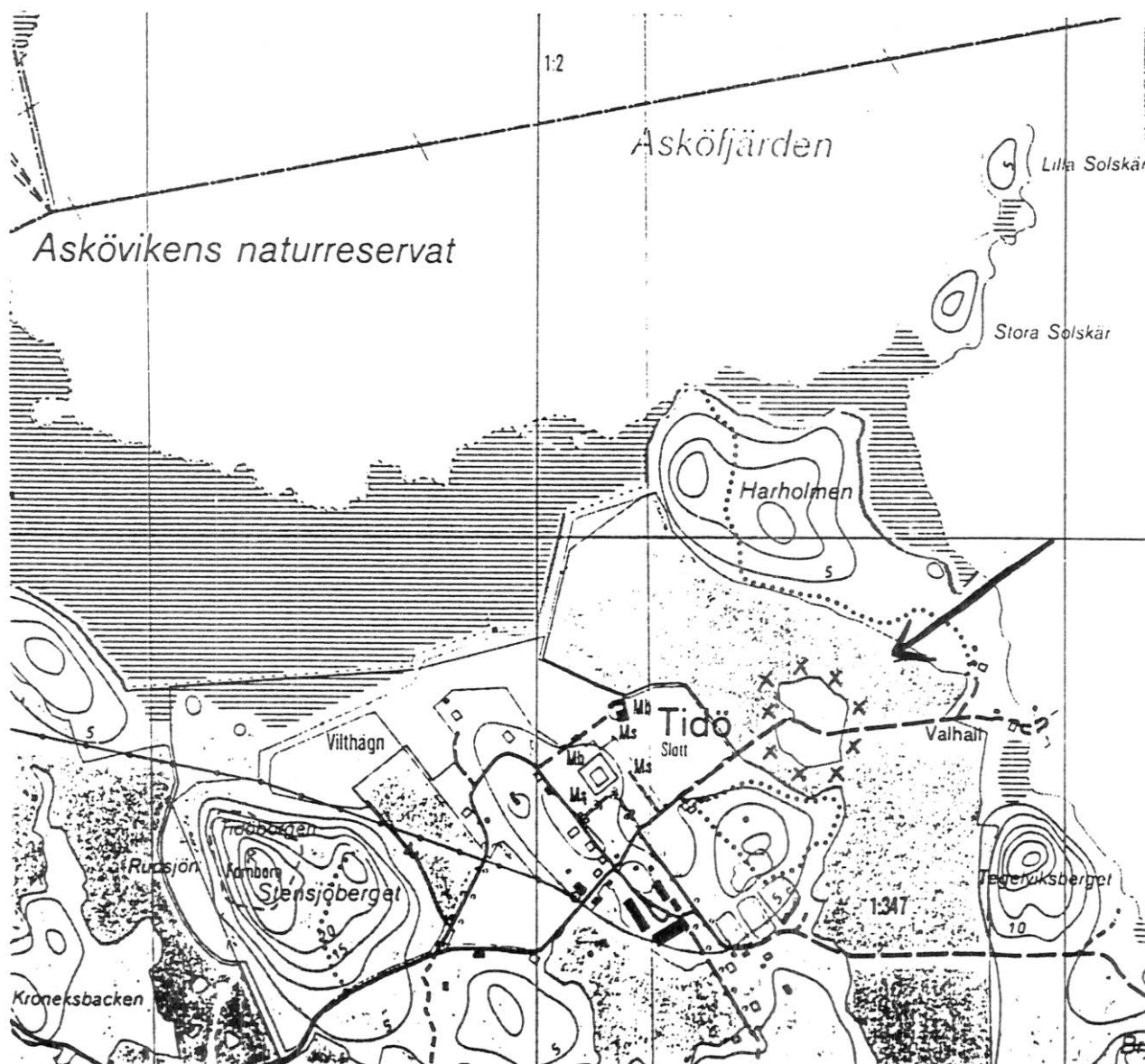

Tidö

Vid Tidö har Walldén ej angivit några klara avgränsningar vilket gjorde en återuppföljning svår, därför avgränsade vi ett eget område strax öster om slottet vilket kan underlätta framtida återuppföljningar. För att få reda på om täkt av mistel påverkar bestånden frågade vi Lars Johansson vid Tidö slott, som sköter plockningen av mistel till slottets mistelförsäljning, om någon märkbar förändring skett i mistelbeståndet. Enligt honom märks en ökning av antalet mistlar. Framförallt på asp finns det mycket mer mistel nu än tidigare. Även på de plockade träden syns ökning. Plockningen sker på lättåtkomliga träd, vilka "skördas" med några års mellanrum. Vid plockningen sparas en del av misteln för att den skall fortsätta växa på samma ställe. Genom detta har man på Tidö en säker återväxt av mistel och plockningen påverkar inte mistelns fortlevnad.

Resultat av inventering vid Tidö: totalt antal träd 6 (alla lönnar)
 totalt antal mistlar 33 st.

Karta 6. Tidö slott med omgivning. Inventerat område inringat med X. Skala 1:20 000 förstorad 56%.

Sammanfattning

I alla undersökta områden syns en viss ökning av antalet mistlar, i vissa fall en kraftig sådan. En förklaring kan vara att inventeringarna skett framförallt i naturreservat. Folk i allmänhet är förhoppningsvis mer försiktiga i dessa områden vad gäller plockning av växter och verkar ha respekt för fridlysningar.

I Kungsör där mistel är väldigt vanlig och många personer har den i sina trädgårdar uppkommer inget behov av att plocka denna växt. Den blir inte så speciell som den är på andra platser i landet.

I de sex undersökta lokalerna syntes inga spår av olaglig täkt. Täkt är dock svår att upptäcka då mistlar återhämtar sig snabbt och inga spår syns efter en tid. Man måste nästan ta personen på bar gärning i färd med plockning för att kunna påvisa täkt. Detta har ej skett under vår inventering vilket är positivt. Som tidigare påpekats verkar folk veta om att misteln är fridlyst och man respekterar det.

Källförteckning

Kungsörs fältbiologer (1978) : Mistelinventering av Kungsörs tätort våren 1978.
originalhandling tillhandahållen av Pekka Hedin, Kungsör

Skoglund, Thomas (1986) : Förekomsten av mistel (*Viscum album*) i Askövikens naturreservat 1986. inventering utförd av Västerås Ornitologiska Klubb.

Walldén, Bertil (1961) : Misteln vid dess nordgräns. publicerad i Sv. Bot. Tidskr., 55 (1961):3
S.428-525